

ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ СПЕЦИЈАЛНИХ ЈЕДИНИЦА ПОЛИЦИЈЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Бојан Јанковић

Криминалистичко-полицијска академија, Београд

E-mail: bojan.jankovic@kra.edu.rs

Сажетак: Историја савремених специјалних јединица полиције у Републици Србији може се посматрати од 18. децембра 1978. године, када је формирана Јединица милиције за специјална дејства РСУП-а СР Србије. Јединица је 1994 године добија данашњи назив – Специјална антитерористичка јединица (САЈ). У оквиру Жандармерије, 2003. године, основана је и друга специјална јединица МУП-а Републике Србије – Противтерористичка јединица (ПТЈ), која је 2007. године постала основна организациона јединица Дирекције полиције, МУП-а Републике Србије. Аутор је у раду размотрио и развој Жандармерије, мада би се она пре сврстала у јединице посебне намене, него у специјалне јединице. Међутим, неки делови Жандармерије могу се третирали као специјалне јединице, нпр. специјалистичке чете у одредима и први тим ронилачког вода, ронилачко-интервентни, задужен за извођење лишења слободе најопаснијих криминално-терористичких група чија је активност везана за водене површине. У раду се на крају анализира потреба за постојањем свих ових јединица на територији Републике, узимајући у обзир и присуство војних специјалних јединица.

Кључне речи: полиција, специјална јединица, Србија.

Увод

Директан повод да се почне размишљати о реорганизацији постојећих полицијских снага које ће моћи да дају адекватан одговор на надлазеће проблеме била је трагична отмица израелских спортиста на Олимпијским играма у Минхену 5. септембра 1972. године. Упадом палестинских терориста из организације „Црни септембар” у Олимпијско село и узимање једанаест талаца, од којих су двојица одмах убијена, немачку владу довело је пред проблем за који није имала адекватан одговор.¹ Непостојање оспособљене полицијске формације довело је до покушаја спасавања талаца које је резултирало неуспехом на војном аеродрому *Furstenfeldbruck*, при чему су настрадали сви таоци, осам терориста, неколико радника безбедности и службеника аеродрома. Догађаји у Минхену представљали су трагичну поuku и велико искуство које је дефинисало став немачке владе, да

¹ Опширније: Calahan, B. A., *Countering Terrorism: The Israeli Response To The 1972 Munich Olympic Massacre And The Development Of Independent Covert Action Teams*, <http://www.fas.org/irp/eprint/calahan.htm>, 7. 8. 2012.

се не може у циљу супротстављања тероризму вршити „козметичка” реорганизација, већ је неопходно приступити прављењу нечег потпуно новог што ће по форми, организацији, облику деловања, па и изгледу искочити из стереотипних модела тадашњих полицијских снага.

При самом формирању специјалних полицијских јединица које су могле да се супротставе наведеним, или сличним, појавама, морале су да се дефинишу њихове активности и надлежности, и то:

- офанзивна интервенција према носиоцима екстремних терористичких активности;
- стручна превентивна и офанзивна помоћ безбедносним службама у случају најаве или испољавања насилних активности у виду убистава, разбојништва, оружаних пљачки и напада уз употребу експлозивних средстава;
- заштита виталних државних интереса, објеката, простора и појединаца.

Након дефинисања активности и надлежности, морао се затим створити нови концепт организације ових снага почев од:

- високо флексибилне организационе структуре, прилагођене брзим и врло динамичним променљивим ситуацијама;
- команда која је стриктно и директно подређена влади или ресорски овлашћеном министру;
- реална обука, високо динамична и заснована на сценаријима дефинисаним у дотад испољеним облицима терористичких акција;
- искључиво професионални састав биран и одржаван по највећим мерилима и стандардима;
- обучавање и опрема уз употребу најсавременијих тренутно доступних оружја и система.

Нови профил задатака који је стављен пред новоформиране полицијске специјалне јединице захтевао је и нову врсту обуке која је морала бити динамична, максимално јака и маштовита. Одлична физичка припремљеност се подразумевала, али много више се истицала ментална стабилност, односно способност за рад у условима психичког притиска који се јавља у специјалним операцијама. У складу са напред наведеним принципима у Немачкој је, само неколико дана након напада у Минхену, 26. 9. 1972. године донета одлука о оснивању специјалне полицијске јединице ГСГ-9, која је постала оперативна априла 1973. године, а своје „ватрено крштење“ је имала 17. 10. 1977. године приликом ослобађања талаца из авиона у Могадишу (Сомалија), када је спасено 86 људи, од којих је само троје било рањено.²

² Опширније о акцији у Могадишу и јединици ГСГ – 9: Мојсиловић, Ж., Џамић, Д. (2010). *Оружјем против отмичара – десет најуспешнијих операција ослобађања*

Пратећи развој специјалних јединица полиције у свету, а пре свега у Европи, и Република Србија је донела одлуку о оснивању таквих јединица, како би спремно могла да се супротстави изазовима на плану тероризма и организованог криминала. У том смислу, већ 1978. године основана је Специјална антитерористичка јединица МУП-а Републике Србије, затим Жандармерија 2001. године, и на крају Противтерористичка јединица МУП-а Републике Србије 2003. године.

На овом месту је важно напоменути да статус, делокруг рада и овлашћења специјалних полицијских јединица нису у Србији уређени посебним законима, па се и на њих примењује Закон о полицији³. Тако, на пример Законом о полицији само је утврђено да специјалне јединице могу бити употребљене једино на основу претходног одобрења министра унутрашњих послова, а да предлог за њихову потребу мора да садржи план и процену ангажовања (члан 20, ст. 6 и 7). У истом члану је предвиђено да специјалним јединицама полиције руководе и командују команданти. Организација и функционисање специјалних јединица полиције и статус њених припадника ближе се уређује актом министра унутрашњих послова, а њихов рад је уређен и другим подзаконским актима који важе за све припаднике полиције, укључујући у то и припаднике специјалних јединица, као на пример: Правилником о полицијским овлашћењима⁴, Правилником о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде⁵, Правилником о начину обављања полицијских послова⁶, Правилником о наоружању овлашћених службених лица и радника на одређеним дужностима⁷ и другим подзаконским актима.

Специјална антитерористичка јединица

Седамдесетих година прошлог века, свет се суочио са проблемом тероризма, који није заобишао ни тадашњу СФРЈ, која је формирала своје специјалне јединице полиције на савезном и републичком нивоу. Решењем републичког секретара унутрашњих послова од 18. 12. 1978. године, формирана је Јединица милиције за специјална дејства РСУП-а Србије, стационирана при станици милиције Нови Београд.⁸ Јединица је била намењена за извршавање најсложенијих безбедносних задатака, са високим степеном ризика, које није био у стању да реши редовни састав милиције. Она је била намењена за интервенције:

талаца, Центар за кризни менаџмент и преговарање, Београд, стр. 53–71.

3 *Службени гласник*, бр. 101/2005, 63/2009-одлука УС, и 92/2011.

4 *Службени гласник*, бр. 54/2006.

5 *Службени гласник*, бр. 19/2007 и 112/2008.

6 *Службени гласник*, бр. 27/2007.

7 *Службени гласник*, бр. 90/92, 60/94, 1/97 и 31/2005.

8 *Историјат САЈ-а*, http://www.mup.gov.rs/cms_cir/direkcija.nsf/saj-istorijat.h, 11. 7. 2012.

- отмице авиона, аутобуса, возова, пловних објеката и ослобађања талаца;
- запоседања и напада на одређене објекте и држања талаца;
- киднаповања особа;
- убачених диверзантско-терористичких група;
- хапшење опасних и наоружаних лица (терориста и криминалаца), и
- сузбијање побуна у казнено-поправним домовима.⁹

Јединица је неколико пута реорганизована, а њена база је премештена 1983. године на аеродром „Београд“ у Сурчину, док се од 1992. године налази у центру „13. мај“ у Батајници. Почетком 1991. године, Јединица мења назив у Специјална јединица МУП-а Републике Србије. Од 30. јуна 1992. године, решењем о образовању Специјалних јединица МУП-а Републике Србије, формиране су специјалне јединице у Ресору јавне безбедности МУП-а Републике Србије са седиштем у Београду, Новом Саду и Приштини. Посебним решењем министра унутрашњих послова Републике Србије, од 1. јануара 1994. године, термин „Специјалне јединице“ мења се новим „Специјалне антитерористичке јединице“, који је и данас актуелан.

Специјална антитерористичка јединица у Новом Саду расформирана је 14. јануара 1999. године, а од 31. 12. 1999. године, на нивоу Министарства унутрашњих послова Републике Србије донета је одлука о интегрисању САЈ-а Београд и САЈ-а Приштина у једну Специјалну антитерористичку јединицу, са седиштем у Батајници. Јединица је организационо реформисана 2003. године када је уместо дотадашња три тима, поред команде, формирана четири тима: А, Б, Ц (специјалистички тим) и Д тим (за обезбеђење и подршку), као и Техничка служба.¹⁰

Данас је САЈ основна организациона јединица у оквиру Дирекције полиције МУП-а Републике Србије, која се ангажује на основу наредбе директора полиције, уз претходно одобрење министра унутрашњих послова.¹¹ Јединица се састоји из следећих организационих целина: Команде, оперативних тимова („А“, „Б“, „Ц“ (специјалистички) и „Д“ (за обезбеђење и подршку)), логистике (дежурне и техничке службе), Санитетске групе и Групе за конструкцију и испитивање наоружања и муниције.¹² Оперативни састав јединице је распоређен у тимове, који се унутар себе деле на групе од десетак људи. Најобученији

⁹ Вулевић, С. Мојсиловић, Ж., Џамић, Д. (2009). Специјална антитерористичка јединица МУП-а Републике Србије. *Безбедност*, бр. 1-2/2009, стр. 54.

¹⁰ Вулевић, С., Мојсиловић, Ж., Џамић, Д. (2009). Специјална антитерористичка јединица МУП-а Републике Србије. *Безбедност*, бр. 1-2/2009, стр. 55.

¹¹ Исто, стр. 56.

¹² *Организација САЈ-а*, http://www.mup.gov.rs/cms_cir/direkcija.nsf/saj-organizacija, 11. 7. 2012.

и најспособнији тимови „А“ (први, ударни) и „Б“ решавају најкомпликованије талачке ситуације, упадају у отете авионе, аутобусе, проваљују у забаракадиране објекте, хапсе опасне и наоружане особе и криминалце. Специјалистички тим („Ц“ тим) се састоји из четири групе и чине га: Снајперска група, Ронилачка група, Група водича службених паса, Група за минско-експлозивна средства (МЕС) и биолошко-хемијска средства (БХС). Тим за обезбеђење и подршку („Д“ тим) задужен је за обезбеђења важних личности и објеката којима прети непосредна опасност од терористичких напада и у пружању ватрене подршке осталим тимовима. Припадници овог тима обезбеђују амбасаду САД у Београду и америчког амбасадора, а такође патролирају и на аеродрому „Никола Тесла“ у Београду. Из конкретних задатака које појединачно имају одређени тимови може се закључити све укупна намена целе јединице, односно она извршава следеће задатке:

- решавање најсложенијих безбедносно ризичних ситуација у урбаним срединама и то на: обезбеђење аеродрома у случајевима високог ризика, праћење високоризичних летова, ситуације отмице ваздухоплова и других саобраћајних средстава (пловни објекти, аутобус, воз и др.);
- решавање талачких ситуација и баракадирања опасних лица;
- лишавање слободе диверзантско-терористичких и других опасних група или појединаца, у ситуацијама када се пружа отпор употребом ватреног оружја;
- лишавање слободе чланова организованих криминалних група у сарадњи са другим организационим јединицама МУП-а;
- обезбеђење лица и објеката којима прети непосредни терористички акт;
- планирање и припрему одбране од терористичких аката;
- сарадњу са безбедносно-информативним агенцијама;
- пружање асистенције и сарадњу са иностраним антитерористичким јединицама, и
- обуку и тренинг домаћих и страних структура безбедности.¹³

У јединицу се добровољно пријављују полицијски службеници редовног састава полиције, са најмање две године радног искуства у обављању полицијских послова, уз препоруку претпостављеног старешине и високу оцену свог претходног полицијског рада. Након пријаве, следе тестови за пријем у јединицу које чине: детаљни медицински прегледи, провера фи-

¹³ МУП Републике Србије (2011). *Информатор о раду Министарства унутрашњих послова Републике Србије*, Београд, стр. 37.

зичке способности и спремности (општа физичка спремност – склекови, претклон трупа, згибови на вратилу, леђни прегиб, пењање уз конопац, гимнастика, рад са лоптом, пливање и рођење, трчање на кратке и дуге стазе, провера познавања борилачких вештина – џудоа, каратеа, самоодбране и бокса), решавање психотестова и разговор са психологом и старешинама Јединице, као и безбедносна провера кандидата. Селекција кандидата је ригорозна, тако је, на пример маја 2008. године, од 70 пријављених кандидата одабрано њих 12, што није гаранција да ће сви они успешно завршити обуку и постати део јединице. Одабрани кандидати се примају на Основну обуку у САЈ-у, која траје шест месеци. Прва три месеца представљају „фазу дрила“¹⁴, након које следи захтевнија обука на свим пољима. После завршених свих фаза обуке и добијене позитивне оцене, кандидат се може примити у јединицу.

Противтерористичка јединица

Противтерористичка јединица МУП-а Републике Србије је основана априла 2003. године, као засебна организациона јединица Жандармерије. У свом саставу јединица је имала осам водова, од којих је седам било базирано у Липовици, а осми вод је био у склопу Ронилачког центра, са седиштем у бази „Марина“ на реци Сави. Јединица је формирана од припадника некадашње (расформиране) јединице за специјалне операције РДБ-а (ЈСО)¹⁵ који су тада чинили језгро ове јединице, као и од бивших припадника приштинског САЈ-а и специјалистичких чета

14 Жаргонски термин који се користи у специјалним јединицама и који описује проверу издржљивости кандидата за пријем у јединицу. Званичан термин који се често користи је селективна обука. Термин се може односити и на један део обуке, али превасходни циљ активности није обука кандидата већ сагледавање психофизичке способности кандидата у реалним и стресним ситуацијама: нпр. маршеви од неколико десетина километара, под пуном борбеном опремом, без спавања преко 24 часова, са разним тактичким задацима.

15 Јединица за специјалне операције (ЈСО) основана је 1996. године. Била је саставни део Ресора државне безбедности МУП-а Републике Србије. За седиште Јединице изабрана је Кула. У опцији је била и Липовица, али је на крају преовладало мишљење да је тадашњи центар територијалне одбране у Кули много погоднији за јединицу таквог типа. ЈСО је расформиран, након атентата на Председника Владе Републике Србије Зорана Ђинђића, указом Владе Републике Србије од 25. 3. 2003. године. ЈСО је произашао из Јединице за антитерористичка дејства (ЈАТД) РДБ-а МУП-а РС, која је основана маја 1994. године. Та јединица је била састављена од ратних ветерана који су се борили у Републици Српској Крајни и Републици Српској. На тај начин држава је добила обучену јединицу састављену од ратних ветерана који су стављени под контролу државе. ЈАТД је имао две организационе целине, лаку мобилну артиљерију и пешадију. Први пут ова јединица, овога пута као ЈАТД добија јавну промоцију када су у републици Српској у јуну 1995. године ослобођени заробљени припадници мировних снага. Тада је посредник био тадашњи начелник РДБ-а Јовица Станишић, а у његовој пратњи су били припадници јединице са својим црвеним береткама. ЈАТД је крајем исте године и расформиран.

Жандармерије.¹⁶ На основу предлога министра унутрашњих послова, Влада Србије је 11. априла 2007. године донела Одлуку о издвајању ПТЈ-а из Жандармерије, којом она добија статус основне организационе јединице Дирекције полиције, са јасно прецизираним задацима:

- планирање, организовање и извршавање најсложенијих безбедносних задатака у случајевима сузбијања тероризма (евидентирање, праћење, упоређивање и предвиђање појава и догађаја који у себи садрже елементе унутрашњег и међународног тероризма; откривање кривичних дела тероризма; обезбеђење материјалних доказа и лишавање слободе учинилаца; превентивна антитерористичка делатност; директна интервенција са циљем елиминисања терористичких група и разбијање организованих мрежа терориста).
- решавање талачких ситуација (планирање мера и радњи и предузимање активности на решавању талачких ситуација у отетом ваздухоплову; предузимање мера и активности у решавању талачке ситуације настале у јавном објекту (луке, аеродроми, позоришта и друге јавне установе) и решавање талачке ситуације настале коришћењем средстава јавног саобраћаја у друмском, железничком и речном саобраћају (аутобус, воз и пловни објекат).¹⁷

Данас, Противтерористичка јединица у свом саставу има:

- Команду;
- Групу за операције;
- Групу за безбедност и законитост у раду;
- Групу за наставу;
- Групу за везу;
- Групу за логистику;
- Дежурну службу, и
- четири тима.

Од четири тима, два су специјализована за противтерористичка дејства у урбаним условима, један за противтерористичка дејства у руралним условима и један за подршку и обезбеђење личности и објеката. У оквиру сваког тима постоје две ударне групе и одређене специјалности, у зависности од намене тима: водичи службених паса, алпинисти, снајперисти, рониоци, падобранци, стручњаци за експлозивне направе.

Што се тиче пријема нових припадника у ову јединицу, услови су нешто оштрији него за пријем у САЈ. Кандидати који конкуришу за пријем у јединицу треба да имају најмање три године

¹⁶ Виденовић, Б. (2009). Противтерористичка јединица МУП-а Републике Србије. *Безбедност*, бр. 1-2/2009, стр. 45.

¹⁷ МУП Републике Србије (2011). *Информатор о раду Министарства унутрашњих послова Републике Србије*, Београд, стр. 37.

радног искуства у обављању полицијских послова, пожељно да буду из Жандармерије или интервентних јединица МУП-а и да су током службе постигли завидне резултате (одличне или врло добре годишње оцене).¹⁸

Иницијално тестирање за пријем у јединицу траје четири дана и обухвата: медицински тријаж, серију психотестова, физичку проверу (згиб, склек, скок у даљ из места, пењање уз конопац, дубоки чучањ, трчање на 100, 1600 и 8000 м и тактичко-вежбовни полигон осмишљен од стране инструктора јединице), познавање и руковање наоружањем и проверу знања борилачких вештина. Након иницијалног теста, следе детаљни лекарски прегледи и селективна обука („дрил“) у трајању од 45 дана. Кандидати који заврше селективну обуку, пролазе затим основну обуку у трајању од шест месеци, такође селективног карактера, током које се врши стална процена кандидата. За време те обуке кандидати се упознају са наоружањем и опремом јединице, организацијом рада, реда и дисциплине у јединици, итд. За ово време кандидати раде у јединици, али се и даље воде у својим организационим јединицама. По завршетку основне обуке, најуспешнији полицијски службеници се распоређују у тимове у зависности од резултата које су постигли, где се оспособљавају наредних годину дана за своју специјалност и постепено се укључују у ангажовање својих организационих јединица. Специјалистичка обука изводи се из области падобранства, алпинизма, гађања из снајпера, роњења, минско-експлозивних средстава и противдиверзионе заштите и обуке водича службених паса и дресуре паса, у зависности од склоности кандидата.

Жандармерија

Пре излагања о настајању Жандармерији и њеном развоју, неопходно је отклонити недоумицу да ли на овом месту, где се говори о специјалним јединицама полиције, треба уопште разматрати ову тему, јер би се Жандармерија пре сврстала у јединице посебне намене, него у специјалне јединице. Међутим, неки делови Жандармерије могу се третирати као специјалне јединице, нпр. специјалистичке чете у одредима и први тим ронилачког вода, ронилачко-интервентни, задужен за извођење лишења слободе најопаснијих криминално – терористичких група, чија је активност везане за водене површине. Такође, у саставу Жандармерије је све до 2003. године била и Противтерористичка јединица која је наведене године постала основна организациона јединица Дирекције полиције. Из свега наве-

¹⁸ Пријем у јединицу, http://www.mup.gov.rs/cms_cir/direkcija.nsf/ptj-prijem-u-jedinicu.h, 11. 7. 2012.

деног сматрамо да на овом месту, где се помињу специјалне јединице полиције, неопходно размотрити историјски развој Жандармерије и њен данашњи статус.

Историја српске Жандармерије као специјалне, војно-полицијске јединице, почиње 1860. године када је *Устроением управлелства вароши Београда* формирана полиција у Београду, а истим прописом први пут је предвиђено формирање жандармерије.¹⁹ Београдска жандармерија се истакла у јуну 1962. године, када је дошло до сукоба на Чукур чесми, између турских војника и једног српског слуге. Жандармерија је тада стала у одбрану државних интереса и извојевала своју прву победу. Касније, положај Жандармерије је био дефинисан *Законом о устројству Војног министарства* који је ступио на снагу 1864. године, када је постала један од родова у војсци, а касније *Законом о Жандармерији* из 1884.²⁰, 1922.²¹ и 1930. године, где је жандармерија била углавном подчињена војном министарству, али намењена за извршавање полицијских послова, или је била подељена надлежност између министарства унутрашњих послова и војног министарства. Организација и надлежност српске Жандармерије била је иста као и код већине жандармеријских снага у европским државама. Након Другог светског рата, установљен је потпуно нови систем управних власти и прекинут је сваки континуитет са предратном Жандармеријом.

Након петооктобарских догађаја 2000. године и успостављања нове власти, на основу одлуке Владе Републике Србије, 25. јуна 2001. године у оквиру Ресора јавне безбедности (РЈБ) Министарства унутрашњих послова Републике Србије поново је оформљена Жандармерија, као нова, професионална, мобилна маневарска јединица која ће се ангажовати у случајевима ванредних догађаја из домена јавне безбедности.²² Жандармерију су сачињавали Команда и одреди са седиштем у Београду, Новом Саду, Нишу и Краљеву, као и Противтерористичка јединица (ПТЈ). Од 2003. године ПТЈ је постала основна организациона јединица Дирекције полиције.

Данас се Жандармерија састоји из Команде и четири одреда. Команда жандармерије у свом саставу има: Биро, Одсек

19 Опширније о историјату Жандармерије у Србији крајем 19. и почетком 20. века: Браковић, Ж., Радовић, Т. (2010). *Жандармерија у Србији*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, стр. 5–67.

20 Законом о жандармерији из 1884. године предвиђено је да се у сваком округу налази један жандармеријски одред, који је носио назив тог округа, а онај у Београду носио је његово име. Наведене године у Жандармерији је било 1207 припадника, од којих је у Београду било 384, а у одредима 823.

21 Законом о жандармерији из 1922. године предвиђено је да Жандармерија поред Команде има и шест бригада, са седиштима у Београду, Скопљу, Сарајеву, Загребу, Љубљани и Сплиту.

22 Браковић, Ж., Радовић, Т. (2010). *Жандармерија у Србији*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, стр. 80.

за информатику, Одељење за операције, Одељење за обуку и образовање, Одељење за обавештајне послове, Одељење за безбедност и законитост, Одељење за логистику, Одељење везе, Одељење за здравствену заштиту и Ронилачки центар.²³ Свако од наведених одељења у свом саставу има по неколико одсека који су задужени за поједине области рада. У саставу Команде Жандармерије налази се и Ронилачки центар који има све одлике специјалних јединица, па се на овом месту мора више рећи о њему. То је једина јединица у Србији специјализована за све врсте акције под водом. Ова јединица обавља специфичне послове: лишење слободе криминалаца на води, потрага и вађење утопљеника, проналажење одбачених предмета којима је извршено неко кривично дело, контрадиверзиони преглед објеката на води, обезбеђење и ВИП обезбеђење на води, и други слични послови.²⁴ Центар чини Ронилачки вод са три тима – први и други ронилачки и трећи наутички тим. Први тим је ронилачко-интервентни и ангажује се за најопасније акције хапшења, пратњу опасних терета, контрадиверзиони преглед објеката и др., док други тим обавља трагање за телима и предметима којима је извршено кривично дело, као и њихово вађење. Трећи тим је задужен за пружање подршке прва два тима.

Одреди Жандармерије се налазе у Београду, Новом Саду, Нишу и Краљеву, и у свом саставу имају: Одсек за операције, Одсек за обуку, Одсек за безбедност и законитост, Одсек за логистику са две групе у свом саставу, Одсек за везу, Одсек за здравствену заштиту, четири чете, Специјалистичку чету и Чету за подршку.²⁵

Жандармерија је основна организациона јединица Дирекције полиције у Министарству унутрашњих послова која планира, организује и извршава најсложеније безбедносне задатке на целој територији републике Србије у случајевима:

1) Сузбијања тероризма:

- откривање кривичних дела тероризма и лишавање слободе учинилаца;
- превентивна антитерористичка делатност;
- директна интервенција са циљем елиминисања терористичких група и разбијање организованих мрежа терориста.

2) Обезбеђења јавног реда у ситуацијама високог ризика:

- обезбеђење јавних скупова високог ризика;
- успостављање јавног реда нарушеног у већем обиму;

23 МУП Републике Србије (2011). *Информатор о раду Министарства унутрашњих послова Републике Србије*, Београд, стр. 36.

24 МУП Републике Србије (2011). Ронилачки центар. *Полиција данас*, бр. 26, стр. 12.

25 МУП Републике Србије (2011). *Информатор о раду Министарства унутрашњих послова Републике Србије*, Београд, стр. 36.

- сузбијање побуна у заводима за извршење кривичних санкција.

3) Пружања помоћи у ванредним ситуацијама – спасилачка служба

- пружање помоћи у случају опште опасности;

- отклањање последица проузрокованих елементарним непогодама;

- пружање помоћи код несрећа на води и копну (друмски, железнички и авио саобраћај)

- обука и инструктажа припадника структура безбедности.²⁶

Попуна Жандармерије врши се полицијским службеницима Министарства унутрашњих послова и оспособљавањем лица из грађанства. Критеријуми за пријем у њу су ригорозни, како у погледу физичких, тако и у погледу психичких норми. За пријем у Жандармерију, поред општих услова предвиђеним Законом о полицији, кандидати из грађанства су обавезни да успешно заврше курс за пријем у Жандармерију. Кандидати који су већ запослени у Министарству унутрашњих послова, морају са успехом да прођу припремну обуку („дрил“) за припаднике Жандармерије. Тренажна обука припадника Жандармерије спроводи се према програму сачињеном по узору на програме обука јединица сличних намена у Европи и свету, као и властитих искустава стицаних у претходном периоду.²⁷

Закључак

Специјалне јединице полиције су намењене извршавању посебних задатака који захтевају специфична знања и вештине, обуку и опрему које остале полицијске јединице не поседују у том обиму. У Србији тренутно постоје три специјалне јединице полиције, и све су првенствено намењене борби против тероризма. Уз то, јединице се користе још за обезбеђење јавних скупова, односно за обезбеђење важних локација и личности, као и за извођење високоризичних хапшења и сличних акција. Очигледно је да Република Србија поседује респектабилне снаге специјалних јединица полиције које су веома добро обучене и техничке опремљене, и које не заостају, у било ком погледу, за другим европским јединицама таквог карактера. Међутим, поставља се веома важно питање: Да ли је Републици Србији, поред војних специјалних јединица, потребан оволики број специјалних јединица са великим бројем припадника?

²⁶ Надлежности жандармерије, http://www.mup.gov.rs/cms_cir/direkcija.nsf/zandarmerija.h, 11. 7. 2012.

²⁷ Браковић, Ж., Радовић, Т. (2010). *Жандармерија у Србији*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, стр. 80.

Одговор на претходно питање можемо добити анализом разлога због којих су оне основане. Две су групе разлога пресудно утицале на оснивање три специјалне полицијске јединице у Републици Србији. Прва група, посредно произилази из промена у регионалном и глобалном безбедносном амбијенту, где данас доминирају претње невојног порекла, као што су тероризам, организовани криминал, трговина наркотицима, људима, оружјем и сл. Појавила се због тога и у Србији потреба да буду основане посебно обучене и опремљене полицијске јединице које ће бити специјализоване за супротстављање наведеним безбедносним претњама.

Друга група разлога настала је услед ратних дешавања и разних политичких дешавања на просторима бивше Југославије и у Србији последњих 20 година. Осим САЈ-а, као већ постојеће специјалне полицијске јединице, основана је и Јединица за специјалне операције (ЈСО) која је била у оквиру Ресора државне безбедности. Нове власти су након 5. октобра биле приморане да, додуше споро и без јасне замисли, реорганизују и преименују затечене специјалне јединице полиције и ставе их под своју контролу. Након атентата на премијера Ђинђића промене су постале неизбежне.

Из претходног текста се јасно види да међу надлежностима ових јединица постоје бројна преклапања, а да нису јасно разграничена поља одговорности. То је посебно очигледно у поређењу задатака које обављају САЈ и ПТЈ. Очигледно је да има више специјалних јединица полиције него мисија које би оне требало да извршавају. Ако се има у виду и најава да ће се у Жанدارмерији формирати и пети одред, Одред за специјалне намене, поставља се питање шта ће све те јединице радити и колико ће коштати државу? Како је очигледно да је у Србији постоји „вишак“ специјалних јединица полиције неопходно је фузионисати САЈ и ПТЈ, од њих направити нову јединицу, створити јединствену команду, логистику, и целу новоформирану јединицу лоцирати у једну од већ постојећих база, која ће имати оптималне услове за рад и боравак њених припадника. До побољшања у раду ових јединица би се могло доћи и успостављањем заједничке команде, без спајања ових јединица, која би координирала рад ових јединица, планирала заједничке обуке, заједничке акције и др. Пример такве организације специјалних јединица се може видети у Републици Хрватској, где постоје четири специјалне јединице полиције²⁸

28 Послови специјалне полиције у Хрватској су борба против свих облика тероризма, тј. решавање талачких ситуација, отмица лица и превозних средстава, најтежих облика нарушавања јавног реда и мира, одузимања слободе наоружаних појединаца и група, обезбеђење штићених личности у посебним условима, ронилачки послови, послови горске службе спасавања, послови посаде хеликоптера и др. Опширније: Grigoleit, B., Štrk, D., Wulf, S. (2005). *Taktika policijskog postupanja – II izdanje*, Policijska akademija, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, str. 21.

којима командује и руководи заједничка команда.²⁹

ЛИТЕРАТУРА

1. Браковић, Ж., Радовић, Т. (2010). *Жандармерија у Србији*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд.
2. Виденовић, Б. (2009). Противтерористичка јединица МУП-а Републике Србије. *Безбедност* бр. 1-2/2009, Београд, стр. 45–53.
3. Вулевић, С., Мојсиловић, Ж., Џамић, Д. (2009). *Специјална антитерористичка јединица МУП-а Републике Србије*, часопис *Безбедност* бр. 1-2/2009, Београд, стр. 53–73.
4. Grigoleit, B., Štrk, D., Wulf, S. (2005). *Taktika policijskog postupanja – II izdanje*, Policijska akademija, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, str. 21.
5. *Историјат САЈ-а*, http://www.mup.gov.rs/cms_cir/direkcija.nsf/saj-istorijat.h, 11. 7. 2012.
6. *Закон о полицији*, „Службени гласник”, бр. 101/2005, 63/2009-одлука УС, и 92/2011.
7. *Заповједништво специјалне полиције*, <http://www.policija.hr/main.aspx?id=162>, 10. 11. 2012.
8. МУП Републике Србије (2011). *Информатор о раду Министарства унутрашњих послова Републике Србије*, Београд.
9. МУП Републике Србије (2011). Ронилачки центар. *Полиција данас*, бр. 26, стр. 12.
10. Мојсиловић, Ж., Џамић, Д. (2010). *Оружјем против отмицара – десет најуспешнијих операција ослобађања талаца*, Центар за кризни менаџмент и преговарање, Београд.
11. *Надлежности жандармерије*, http://www.mup.gov.rs/cms_cir/direkcija.nsf/zandarmerija.h, 11. 7. 2012.
12. *Организација САЈ-а*, http://www.mup.gov.rs/cms_cir/direkcija.nsf/saj-organizacija., 11. 7. 2012.
13. Правилник о наоружању овлашћених службених лица и радника на одређеним дужностима. *Службени гласник*, бр. 90/92, 60/94, 1/97 и 31/2005.
14. Правилник о начину обављања полицијских послова, *Службени гласник*, бр. 27/2007.

²⁹ У оквиру МУП-а Републике Хрватске постоје четири специјалне јединице полиције: Антитерористичка јединица Лучко, Специјална јединица полиције Осиек, Специјална јединица полиције Ријека и Специјална јединица полиције Сплит. Свим јединицама командује и руководи јединствена команда (Заповједништво специјалне полиције) која је организациона јединица Равнатељства полиције, која је у нивоу Дирекције полиције МУП-а Републике Србије. У оквиру команде налази се још Ваздушна (Зракопловна) јединица и Ронилачки центар. Опширније: *Заповједништво специјалне полиције*, <http://www.policija.hr/main.aspx?id=162>, 9. 9. 2012.

15. Правилник о полицијским овлашћењима, *Службени гласник*, бр. 54/2006.
16. Правилник о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде, *Службени гласник*, бр. 19/2007 и 112/2008.
17. Пријем у јединицу, http://www.mup.gov.rs/cms_cir/direkcija.nsf/ptj-prijem-u-jedinicu.h, 11. 7. 2012.
18. Calahan, B. A., *Countering terrorism: the Israeli response to the 1972 Munich olympic massacre and the development of independent covert action teams*, <http://www.fas.org/irp/eprint/calahan.htm>, 7. 8. 2012.

РЕЗИМЕ

Директан повод да се почне размишљати о реорганизацији постојећих полицијских јединица које ће моћи да дају адекватан одговор на надолазеће проблеме била је трагична отмица израелских спортиста на Олимпијским играма у Минхену 5. Септембра 1972. године. Како би се супротставили сличним проблемима, широм Европе су формиране нове полицијске јединице, специјално намењене за решавање терористичког деловања и тешких облика криминалне активности. Нови профил задатака који је стављен пред новоформиране полицијске специјалне јединице захтевао је и нову врсту обуке која је морала бити динамична, максимално јака и маштовита. У складу са напред наведеним принципима у Немачкој је, само неколико дана након напада у Минхену, 26. 9. 1972. године донета одлука о оснивању специјалне полицијске јединице ГСГ-9, која је постала оперативна априла 1973. године. Пратећи развој специјалних јединица полиције у свету, а пре свега у Европи, и Република Србија је донела одлуку о оснивању таквих јединица, како би спремно могла да се супротстави изазовима на плану тероризма и организованог криминала. Историја савремених специјалних јединица полиције у Републици Србији може се посматрати од 18. децембра 1978. године, када је формирана Јединица милиције за специјална дејства РСУП-а СР Србије, да би се наставило са формирањем Жандармерије 2001. године, и на крају Противтерористичке јединице МУП-а Републике Србије 2003. године. Аутор је у раду размотрио и развој Жандармерије, мада би се она пре сврстала у јединице посебне намене, него у специјалне јединице. Међутим, неки делови Жандармерије могу се третирати као специјалне јединице, нпр. специјалистичке чете у одредима и први тим ронилачког вода, ронилачко-интервентни, задужен за извођење лишења слободе најопаснијих криминално-терористичких група чија је активност везане за водене повр-

шине. Историја српске Жандармерије као специјалне, војно-полицијске јединице, започета је 1860. године када је *Устроением управлелства вароши Београда* формирана полиција у Београду, а истим прописом први пут је предвиђено формирање жандармерије. Након Другог светског рата, установљен је потпуно нови систем управних власти и прекинут је сваки континуитет са предратном Жандармеријом, да би се њен рад, као савремене полицијске јединице, обновио 2001. године. У раду је описан историјски развој све три специјалне јединице полиције Републике Србије, као и данашња организација и намена. На крају се анализира потреба за постојањем свих ових јединица на територији Републике, узимајући у обзир и присуство војних специјалних јединица, уз закључак да је неопходна већа координација између јединица, како у обуци тако и у спровођењу заједничких акција. Такође, уочено је да у Србији постоји више специјалних јединица полиције него мисија које би оне требало да извршавају, те у складу са тим, размотрена је могућност да се у циљу смањења броја специјалних јединица, спроведе фузија САЈ-а и ПТЈ-а, у једну јединицу, јер се њихова намена, обука и организација у великој мери поклапају и да нису разграничена поља њихових одговорности.

